

Æ “Stenslau” i Sten’rup 1932

Af Arne Jessen, Nybøl

Stenderup var på verdenskortet i 1932. Hvorfor nu det?

1930’erne var præget af store kriser. Børsen i New York gik i sort. Det lignede snart vore dage! Det var bare meget værre. I lang tid var den ene konkurs efter den anden løbet af stablen, og folk, der havde penge, kunne erhverve sig ejendom til en billig penge.

Mange bønder måtte gå fra hus og hjem, selv om familien havde været på stedet i flere hundrede år. Alle havde det imidlertid svært. Vejen mellem Broager og Nybøl blev bygget i denne tid, og på Smøl Vold sad arbejdere og ventede på, at ansatte på vejen skulle bukke under, så de kunne få pladsen.

Stauning havde netop sat sig i stolen igen - med en arbejdsløshed på 40 %. Justitsminister var C. Th. Zahle, der fik indflydelse på begivenhederne. Samme mand havde været statsminister under påskekrisen 1920 og blev jo som bekendt fyret af Kong Christian X.

I 1932 var tilslutningen til nazisterne så omfattende, at Hitler kunne udfordre Hindenburg ved præsidentvalget. I juni 1932 indsatte den stærkt konservative Franz von Papen som rigskansler. Det efterfølgende rigsdagsvalg blev en massiv sejr for NSDAP og KPD.

I Danmark rørte en vis dr. Clausen fra Bovrup på sig - i nazistisk retning. Jernbanen mellem Skelde og V. Sottrup blev nedlagt, og dermed forsvandt det lille trinbræt i Stenderup også.

En ulykke kommer sjældent alene! I selve Stenderup var der ikke lavet noget om, siden Frederik VII havde holdt krigsråd på Tavhav i 1848. Alle boel og indsidderhuse stod, som da de var bygget omkring 1800 efter tvangsudflytningerne.

Hvad var det så, der gjorde, at 1.500 mand stimlede sammen i Stenderup. Hvem var dog alle disse personer? Mange var fra politiske partier, nazister og kommunister. Så var der bønder fra Landbrugets Sammenslutning, som landbrugets fagforening hed dengang. Der var familie, venner og bekendte. Så var der en del af de arbejdsløse, der skulle have tiden til at gå. Endelig var der øvrigheden, bestående af

lokale og københavnske politibetjente. Til sidst var der retsbetjente og dommeren.

Datoen er mandag den 4. april 1932. Det var en for længst overstået tvangsauktion over en gård!

Imidlertid havde Landbrugets Sammenslutning (L.S.), der i disse kriseår var meget aggressiv, fået fat på sagen, og nu skulle der statueres et eksempel. L.S. ville bruge magt for at hindre den nye ejer i at flytte ind på gården, og på L.S.' opfordring flyttede Jørgen Nissen ikke ud den 1. april.

Andelskassen overgav sagen til dommeren, og han bestemte, at Jørgen Nissen skulle sættes ud ved Kongens Foged, og den nye ejer sættes ind. Dette skulle ske mandag den 4. april.

L.S. indkaldte nu til massemøde og demonstration i Stenderup på denne dag for at forhindre fogedforretningen. Politimesteren i Gråsten sendte nu bud efter 50 granvoksne betjente fra København, og sammen med de lokale politifolk blev de sendt til Stenderup den 4. april.

Sagen kort

Nybøl Andelskasse havde begæret auktionen. Ingen købere. Andelskassen overtager gården. Gården bliver solgt til en køber, der indfrier Andelskassens tilgodehavender. Jørgen Nissen med familie skal flytte ud. Landbrugets Sammenslutning havde opfordret ham til at blive boende på trods af en tvangsudflytning. Der afholdes en fogedforretning, der er sat til 4. april 1932.

Det, der skulle ske på dagen, var, at ejeren skulle sættes ud mod sin vilje! Indledningsvis skal vi lige lade forretningsfører for Nybøl Andelskasse komme til orde. Forretningsføreren giver her sit syn på sagen i Jydske Tidende den 7. april 1932.

Jørgen Nissens forhold til Nybøl Andelskasse

Redegørelse fra Andelskassens forretningsfører, Jens Christensen, Nybøl:

Fra flere sider er der tilgået mig anmodning om overfor offentligheden at gøre rede for de nærmere omstændigheder, der førte til tvangssalget af Jørgen Nissens gård og senere til de begivenheder, der resulterede i den 5. aprils uhyggelige hændelser. Jeg havde ikke ment, at sagens nærmere enkeltheder kunne interessere den store offentlighed, men nu, da så at sige alle landets aviser befatter sig med sagen, men også på grund af Jørgen Nissens voldsomme anker mod ledelsen af Andelskassen, er nærværende redegørelse måske på sin plads.

I slutningen af året 1926 var der et overtræk på Jørgen Nissens konto på ca. 10.000 kr. Idet han skyldte Andelskassen omtrent 25.000 kr., for hvilke der kun var givet pant for de 15.000 kr.s vedkommende. Andelskassens pant havde dengang rang i tingbogen efter et kreditforeningslån på 61.500 kr.

Vi meddelte i januar 1926 Jørgen Nissen, at bestyrelsen ønskede kaution for mellemværendet og gik en måneds tid med til, at Nissen optager et lån i Sønderborg Bys Sparekasse på ikke over 12.500 kr. For dette lån fik Sønderborg Bys Sparekasse panteret forud for Andelskassens skadesløshedsbrev på 15.000 kr., idet Andelskassen modtog provenuet fra Sparekassen til afskrivning på Nissens gæld.

I januar 1928 anmodede Andelskassen atter Nissen om at stille kaution for sin kassekredit. Nissen mente dog ikke at kunne skaffe denne, men stillede tillægslån fra kreditforeningen, hypoteklånefondslån og et lån fra Landeværnet i udsigt.

I februar 1928 gik bestyrelsen med til, at Nissen optog et tillægslån i Sønderjyllands Kreditforening på 5.000 kr., og samtidig indrømmede Andelskassen ham et fast lån, nemlig et såkaldt realkreditlån på 20.000 kr. Disse beløb tjente til afvikling af Nissens gæld til Sønderborg Bys Sparekasse og til at nedbringe kassekrediten i Andelskassen.

Andelskassens ledelse fastholdt stadig, at Nissen måtte stille kaution, ikke for realkreditlånet på 20.000 kr., som de fleste må, men for retsmellemværendet, der pr. 31. december 1928 androg 15.170 kr. Der blev af Andelskassen for en sikkerheds skyld taget brugeligt pant i ejendommen, men i januar 1929 gik man - ved Akkordudvalgets hjælp - med til at lade 9.000 kr. af ovennævnte gæld stå uopsigeligt fra Andelskassens side, mod at lånet blev afdraget med 500 kr. årligt, at betale med 250 kr. pr. 1. juli og 1. januar på den udtrykkelige betingelse, at Nissen ikke måtte udeblive over 1 måned fra forfaldstid med renter og afdrag af såvel de nævnte 9.000 kr. som af ydelsen til kreditforeningen og renter af det faste lån på 20.000 kr. Ved akkorden blev al Nissens løse gæld betalt, idet de simple kreditorer gav saldokvittering mod betaling af 35 % af deres tilgodehavende, og Nissen skyldte nu til Lånekassen (der ved akkorden stillede et beløb til rådighed), så vidt jeg husker 8.500 kr. mod pant i ejendommen næst efter før omskrevne kreditforeningslån 61.500 kr., plus tillægslån 5.000 kr. og plus realkreditlånet 20.000 kr. samt kassekreditten på 9.000 kr. I december termin 1930 kunne J. Nissen ikke klare ydelsen til kreditforeningen, men i foråret 1931 lykkedes det ham med reali-

sation af besætningen (ungkreaturer og en plag) at betale renter og afdrag til juniterminen. Samme år var vanskelighederne selvfølgelig endnu større, idet der ikke godt kunne realiseres mere af besætningen, og følgen var, at renter og afdrag til kreditforeningen udeblev, ligeledes renter og afdrag på kassekreditten til Andelskassen.

Ved at opnå et forskud fra slagteriet på egne grise til et beløb af 500 kr. (hvorefter Andelskassens part jo blev tilsvarende forringet), betalte Nissen renterne af det faste lån på 20.000 kr. med undtagelse af en restance på 25 kr. Dette beskedne beløb af 25 kr. er senere omtalt flere gange i aviserne på sensationel måde, dog uden den rette forklaring, men den kommer i det følgende.

Der var altså i henhold til ovenstående tale om tre restancer, nemlig ydelsen til kreditforeningen ca. 1.700 kr. og renter og afdrag af kassekreditten ca. 500 kr. - i alt 2.300 kr. - indbefattet ovennævnte 25 kr. I anledning af denne restance bad jeg Jørgen Nissen på foranledning af bestyrelsen om et besøg, hvilket Nissen efterkom, og til stede var foruden bestyrelsesmedlemmerne alle tilsynsrådsmedlemmer. Vi meddelte Nissen vort syn på hans forhold, idet man alle som én holdt det for absolut udelukket, at han under de herskende forhold kunne holde gården. Det gamle spørgsmål om kaution var atter på tale, og Jørgen Nissen blev til slut spurgt, om han fra gang til gang kunne - måske ved familiens hjælp - stille betryggende sikkerhed for forfaldne renter og afdrag, idet Andelskassen jo - hvis den lader panteretten træde i virksomhed - kommer op for betaling af disse ydelser. Vi bad Jørgen Nissen om en udtalelse i løbet af nogle dage, idet vi, hvis denne garanti ikke kunne skaffes, ønskede at få gården overladt til brugeligt pant. Dette ønske fra Andelskassens side øgedes ved den omstændighed, at Jørgen Nissen transporterede en del af den ventede kornhøst til anden side. Jørgen Nissen gav benægtende svar på dette forlangende, og følgen blev, at Andelskassen i begyndelsen af august måned 1931 tog gården til brugeligt pant. Da kosterne til dommerkontoret for en sådan transaktion beregnes i forhold til det beløb, der gøres udlæg for, blev jeg enig med Nissen om, at de allerede omtalte 25 kr. skulle benyttes som grundlag. Det var altså for at spare på omkostningerne, og det skete med Jørgen Nissens billigelse. Der kunne også have været gjort udlæg for hele kassens tilgodehavende, nemlig 28.000 kr., men det var der jo ingen mening i.

Med tidligere erfaringer for øje nærede jeg dengang et lille håb om, at der ved frasalg af en del jorder kunne øjnes en mulighed for Jørgen Nissen at beholde en del af gården, eller at hans datter og svigersøn

kunne overtage gården. Den første mulighed faldt bort lidt efter lidt, hovedsageligt ved den store omvæltning i september, da den danske krone gik fra guldet, hvorved der opstod yderst slette lånevilkår, og den anden mulighed bristede, da Jørgen Nissen erklærede, at svigersønnens familie ikke turde tage risikoen ved overtagelse af ejendommen.

Langt om længe blev der så begæret tvangsauktion over ejendommen, og den første fandt sted den 21. december. På Nissens foranledning begæredes holdt en anden og sidste tvangsauktion, og denne blev berammet til den 21. januar. Det lykkedes ikke at finde købere, der ville dække Andelskassen, og derfor fik denne gården udlagt som ufyldestgjort panthaver. Jørgen Nissen antages som bestyrer, indtil der fandtes en køber til gården. Det må her bemærkes, at Jørgen Nissen siden i slutningen af januar må have været fuldt fortrolig med den tanke, at gården blev solgt til anden side, og vi har da også flere gange roligt talt om dette forhold. Så meget mere undrer det mig, at alle de voldsomme begivenheder har kunnet finde sted i de sidste tre uger.

Grunden må være den, at Nissen er kommet under indflydelse af de mest yderliggående af hans venner, så han til slut er blevet enige med disse i, at denne sag skulle stilles på spidsen til det yderste. Andelskassen har i de seneste måneder underhandlet med flere købere til Jørgen Nissens ejendom, men ikke kunnet opnå et acceptabelt tilbud. Til slut optrådte næstformandens svoger, Johan Philipsen, som køber, og hans bud på ejendommen mente Andelskassens bestyrelse ikke at kunne tilbagevise, hvorfor man overdrog ham kassens ret til at få udlægsskøde på gården.

Her overlader jeg gerne til andre at dømme, om det er ledelsens pligt i første række at tænke på Andelskassens indehaveres interesse, som jo til slut bærer den økonomiske risiko, eller om gården for enhver pris må søges bevaret for den gamle ejer, selvom det er en slægtsgård, der kan føres 200 år tilbage i tiden, hvilket jeg i øvrigt erfarer nu efter de sidste ugers mange indlæg i aviserne.

I aviserne ser jeg, at man har undret sig over, at Jørgen Nissens udsættelse af gården ikke fandt sted den 1. april. Det må her erindres, at Jørgen Nissen havde erklæret også over for politiet, at han ville tage ind på aftægtsboligen hos moderen, og Andelskassen var derfor ikke i stand til at begære udsættelsen fremmet, så længe moderen Marie ikke vidste, om Nissen godvilligt rømmede gården. Den 1. april om eftermiddagen indgav Andelskassen begæring om udsættelse frem-

met, og dommeren berammede senere denne forretning foretaget mandag formiddag den 4. april.

Jeg ved ikke, om der er noget menneske, der mener, at Andelskassen ikke burde have begæret denne udsættelse, thi uden at der er udsendt begæring derom, kunne den selvfølgelig ikke finde sted. I så tilfælde må der gøres opmærksom på, at i udsættelse ved kongens foged er Jørgen Nissen alene skyld, idet han ikke godvilligt ville overlade ejendommen til den nye ejer.

Det vil sikkert være klart for enhver, at som forholdene var tilspidset, kunne Andelskassen ikke handle anderledes. Med de love, vi nu engang arbejder med, er et pant i en ejendom intet værd, såfremt ejendommen ikke kan gå over på andre hænder, idet panteretten så bliver illusorisk.

Når jeg, som flere har ønsket, skal sige lidt om Jørgen Nissens indlæg i dagbladene, mener jeg med ovenstående at have undlivet krøniken om de ofte omtalte 25 kr. Dernæst mener Jørgen Nissen, at der fra flere af Kassens mænds side ligger uhyggelige tegn på spekulation med ejendomme inden for sognet, idet meningen skulle være at

Her har vi så gården, det hele drejer sig om! Stenderup 39, "Vestervang". Laden bygget 1887, stuehuset 1909. Der ligger lærred til blegning på græsset. Den midterste rytter er Jørgen Nissen. Rytteren til højre er broderen Kresten. Karlen, der holder hesten til venstre, er Peter Iversen, Nybøl. Siddende foran højre hest Jørgen Nissens far og mor, Peter og Tinka. Siddende yderst til højre bedstemor.

bringe dem over på den nærmeste families hænder. Slet så galt er det nu ikke.

Jørgen Nissen taler om tre tilfælde, men jeg har for nogle dage siden meddelt og samtidig forklaret de deputationer, der flere gange har aflagt kontoret et besøg, at det kun drejede sig om ét tilfælde foruden salget af hans gård til næstformandens svoger. Rigtigt er det, at Andelskassen for en del år siden måtte begære holdt tvangsauktion over en gård på Nybølmark, men den gamle ejers hustru fik derefter overladt gården. Rigtigt er det endvidere, at samme ejendom for anden gang gik til tvangsauktion, men da havde Andelskassen ingen interesse i gården, og formandens søn overtog den da ved et andet pengeinstitut. I denne sag er Andelskassen aldeles sagesløs.

Tilfælde nr. 2 er Jørgen Kocks gård, og Jørgen Nissen fremdrager hans sørgelige bortgang; men skal vi nu ikke lade de døde hvile i fred. Det er rigtigt, at denne ejendom solgtes til undertegnede fætter, men heri ser jeg ingen grund til kritik. Det tredje tilfælde, som altså alligevel kun er det andet, er, at næstformandens svoger nu sidder på Jørgen Nissens gård.

Jeg må dog hævde, at heri heller ingen spekulation var i forvejen, thi først efter at der i lange tider var forhandlet med andre købere, optrådte Philipsen som liebhaver og fik til sidst overladt gården. Jeg mener her som i andre forhold, at først og fremmest må ledelsen jo dog stå andelshaverne, altså garantierne for Andelskassen, til regnskab, og det ville jo for eksempel med fuld ret kunne bebrejdes bestyrelsen, hvis den havde solgt gården nogle tusinde kr. billigere til anden side for derved at undgå kritikken over, at ejendommen overlodes næstformandens svoger.

Om de personlige udfald på bestyrelsen, f.eks. "personlige bevægelse, lave motiver, letsindigt spillen hasard, kapitalens bøddeltjeneste, smil og hån m.m." skal jeg tie stille - disse udtryk skal ikke opfattes som mere, end de er, bliver i hvert fald kun taget til efterretning.

Disse betragtninger er nøgternt gengivet. Det er de virkelige fakta, som de foreligger. Jeg har forsøgt at skildre forholdene, uden at lidenskaberne er taget i brug, hvad fremstillingen i øvrigt heller ikke er egnet til.

Behøver jeg til slut at sige, at også mig gør Jørgen Nissens skæbne bitterlig ondt, men er det ikke lige så rigtigt, at den måde, hvorpå den nye ejer med familie gør sit indtog på gården, nemlig med trussel på livet og boykot i bedriften, skulle ikke gerne gentage sig.

Jeg synes, der må være al mulig grund til, at disse folk får noget at mærke af sognebørnenes sympati og støtte.

Jens Christensen

Forretningsfører for Andelskassen i Nybøl.

Efter JYDSKE TIDENDE den 7. april 1932.

Her står denne "genstridige" flok, der gav landet så mange kvaler, at det var nødvendigt at udsende københavnske politibetjente til at holde ro og orden i Stenderup. Personerne er:

De to yderst til venstre ukendte, proprietær Winter, "Kokjærgård," Staadsen Petersen, Dybbøl, Ingeborg Johansen (J.N.s søster), Jørgen Nissen, Anni Nissen og Ingeborg Nissen; bagest i døren Chresten Lyck og Tinka Lyck, foran disse Mimmi Jensen, Johanne Petersen, Midde Alexandersen og Jens Lyck, Kathrine Nissen, helt til højre Kathrine Petersen (søster).

Man kan sige, at der var da interesse for gården - mange mulige købere giver en høj pris!

Nu var det således, at det kun var ganske få, der ville købe. Resten var ude på noget helt andet. De politiske ville kapre stemmer, bønderne havde fået nok af tvangsauktioner, familie og venner skulle støtte op om den, der skulle af med gården. De arbejdsløse ville have lidt sjov, og betjentene skulle holde gemytterne i ave. Således havde

alle lidt at se til. De vigtigste er slet ikke nævnt, nemlig pressefolkene. Disse nyhedshungrende reportere, der hver dag skulle rapportere om alverdens grusomheder i samfundet, havde lidt mere travlt end resten af de fremmødte.

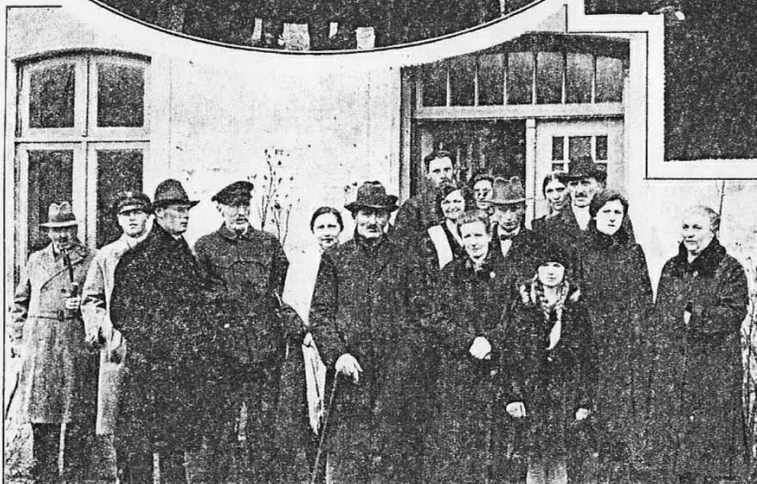
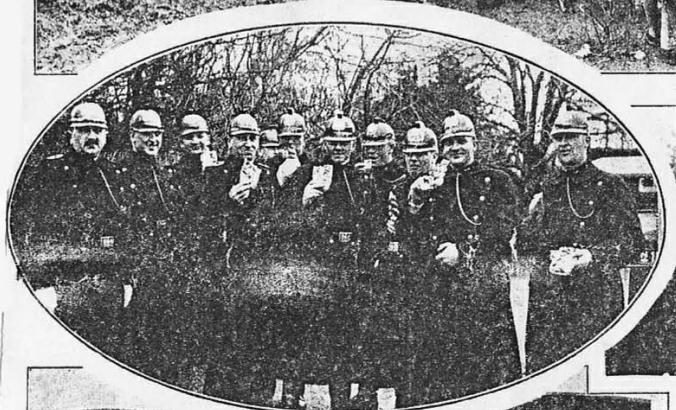
Selve hændelsesforløbet er rigtig godt beskrevet, da der var masser af journalister til stede. Vi vælger her at lade Jydske Tidendes korrespondent berette om dagen:

Jydske Tidende nr. 94, 10 sider, tirsdag den 5. april 1932

Sønderborg: I går blev Jørgen Nissen og hans familie sat ud af den gamle slægtsgård, "Vestervang" i Stenderup, og den nye ejer, Johan Philipsen, rykkede ind på gården. Selve udsættelsen foregik uden større gnidninger under stort opbud af politi, som fogeden havde rekvireret, for at alt kunne forløbe efter lovens bogstav.

Selv om tidspunktet for fogedforretningens afholdelse var hemmeligholdt, var man dog klar over, at fogedens besøg kunne ventes i løbet af mandagen, hvorfor der lige fra morgenstunden mødte et halvt hundrede demonstranter på gården.

Lidt før kl. 10 ankom en halv snes biler med henved 40 ordensbetjente og nogle kriminalbetjente, der straks under politimester Vilstrups ledelse besatte gårdens to indgange fra vejen. De fleste af demonstranterne gik ind i stuerne for at afvente, hvad der nu skulle ske.

**UROLIGHEDERNE
I STENDERUP**

Vi bringer her nogle Billeder fra Urolighederne i Sønderjylland, de Gaardejer Nissen havde faaet bragt Geemytterne i en saadan Affekt, at der maatte rekvireres Hjælp fra København. Et Skare stoute københavnske Betjente blev udsendt for at sørge for, at Lov og Orden blev opretholdt.

Øverst: Demonstranterne foran Stenderupgaard.
I Ovølen: Elter Staget dette de...

6. April 1932

DAGENS

Den bevægede Dag i Sønderjylland.

Politimester Vilstrup hilser på de københavnske betjente. Lederen, politiassistent Jacobsen, ses bagved. Dommeren afsiger kendelse, hvorefter alle skal gå ud af huset.

Dommeren: Jeg vil bede Dem, Nissen, om at opfordre de tilstedeværende til at forlade gården.

Nissen: Det kan jeg ikke.

Dommeren: Ja, så kan jeg. Enhver, der er her i stuen, beder jeg om straks at gå. Det gælder også pressens repræsentanter, hvis tilstedeværelse unægtelig forbavser mig. Dette er en privat fogedforretning, som ikke vedkommer offentligheden.

Da denne opfordring tilsyneladende ikke frugtede, udtalte dommeren endvidere: "Såfremt De ikke forlader ejendommen, må jeg lade Dem udsætte ved politiets hjælp, hvilket jeg meget nødtigt vil gøre. Betänk også, at det er meget højt spil at sætte sig op mod den lovlige orden og en embedsmand i funktion. Jeg undlader ikke at gøre opmærksom på, at det kan komme til at koste indtil seks års strafarbejde."

Dommeren afsagde derefter en kendelse over selve udsættelsen og

dikterede til protokollen, at alle uden undtagelse straks skulle forlade ejendommen.

Deichgræber søger at tale

Politimester Vilstrup kom nu ind i stuen, ledsaget af en snes betjente, der fik ordre til at føre demonstranterne ud.

“Jeg vil dog give Dem en frist på ét minut, og de, der så ikke er gået, vil blive ført ud, eventuelt ved magt. Hvis nogle sætter sig til modværge, vil de blive sat under tiltale.”

Deichgræber, der forgæves et par gange havde forsøgt at tale, udbød nu: “Jeg vil benytte det ene minut til at udtale, at det ikke alene er den håndfuld, der her er, som protesterer mod denne uret, men hele den nordslesvigske bondebefolkning står bag ved vor protest.”

Politimesteren til Deichgræber: “Vil De tie stille og straks se at komme ud!”

Flyttemændene bærer møblerne ud

Da den korte frist var udløbet, trådte nogle betjente ind i stuen, men demonstranterne gik nu godvilligt, og også Jørgen Nissen lod sig føre ud uden at sætte sig til modværge. Gårdspladsen og et stort stykke af vejen til begge sider blev nu afspærret, hvorefter flyttemændene gik i gang med at bære møblerne ud af stuerne og køre dem hen på nabogården.

Nissen og hans familie tog ind til moderen, der nyder aftægt på gården. Selve udsættelsen varede kun en god times tid, og da alt var rømmet, hentede man under politiledsagelse den nye ejers indbo, der stod opmagasineret hos gårdejer P. Bladt.

Demonstranterne, der havde samlet sig ved kroen, stod i små klynger og diskuterede situationen. Gårdejer Kylling og dr. Clausen kom senere til, men søgte intet at stille op mod de mange betjente, der hele eftermiddagen var synlige på landevejen.

Også fru Philipsen og gårdens nye folk blev hentet i politibiler, for at de ikke på nogen måde skulle lide overlast. Sandsynligvis vil politiet holde vagt ved gården endnu et par dage.

Friluftsmøde i eftermiddag

Til det store friluftsmøde der er arrangeret i eftermiddag, venter man fra demonstranternes side mange mennesker, men politiet vil også i dag stå fuldt beredt til at opretholde ro og orden.

Der er rekvireret assistance fra København, og med toget i aftes ankom over Mømmark 56 kraftige betjente til Sønderborg, hvor de overnattede.

Det meste af den sønderjyske politistyrke vil ligeledes blive trukket over til Stenderup i dag.

På forespørgsel udtaler politimester Vilstrup, at han på en henvendelse har givet tilladelse til friluftsmødets afholdelse på en nu afspærret mark ved Stenderup Kro.

Vejrudsigten til mødet

Årets 96. dag. Solen står op kl. 5.49 og går ned kl. 19.05. Dagen tiltaget 6 timer og 20 minutter. Cykellygten tændes kl. 19.30. Højeste temperatur +15 gr. Temperaturen i nat kl. 24 +8 gr.

Svage, skiftende vinde, stedvist med let regn eller tåge og til tider noget opklarende vejr samt ret mildt vejr i den nordvestlige del af landet og meget mildt i den sydøstlige del.

Det store protestmøde forløb roligt, men 100 kommunister satte bagefter uro i forsamlingen ved den omstridte gård. De sønderjyske betjente trak stavene frem, og kommunisterne svarede med stenkast.

Mødepladsen var en fugtig græsmark, kun lidet indbydende. Men efterhånden strømmede folk til fra alle kanter. Der kom biler, navnlig ikke så få store rutebiler fra alle egne af landsdelen.

Da mødet begyndte 14.15, var der ca. et par tusinde mand. I begyndelsen var alt roligt, politimesteren færdedes imellem publikum!

Dr. Clausen, Bovrup

Nu var tidspunktet for mødet kommet.

Den fascistiske dr. Clausen, Bovrup, var første taler.

Han vendte sig imod den “lumske, snigende fjende, kapitalismen, der jager folk fra hus og hjem i retfærdighedens navn. De sønderjyske landmænd er blevet pengeprofitens viljeløse slaver; men de bånd, der binder Nord-slesvigs bønder til deres slægts jord, er så stærke, at de ikke lader sig sønderrive.” Han sluttede:

“Vi er ikke kommet sammen for at øge hævnens og hadets flamme, men kærlighedens. Vi vil

ikke hævn, men retfærdighed. Vi vil ikke beruse os i ord eller øve for-tvivlelsens gerninger, der er fortrudt i morgen. Vi vil stå til ansvar for, hvad vi gør. Vi vil ikke lege en letfærdig leg med ilden. Vi vil ikke hvæsse hadets klinge, men vil roligt og mandigt fortsætte vor kamp for retfærdighed og kærlighed.”

Hr. Zahles politiknipler

Gårdejer Kylling var næste taler: “Sorgens engel går hver dag sin gang over vores landsdel. Hver dag har sine tvangsauktioner. Hver dag sluger kapitalismens umættelige Molok flere af vore landsmænd, og køberne til de forladte gårde sniger sig om som lumske hyæner. De tager alt, lige til arveguld og arvesølv med indgraverede navne, og staten er i retfærdighedens navn deres villige hjælper. (Fyråb.) Engang var vi rige. Nu er vi fattige. Nu møder man os med Zahles politiknipler. (Stærke fyråb.) De var lykkelige, de der blev på slagmarkerne og slap for at blive plyndret, slap for at se hustru og børn smidt på gaden. Ved krigens begyndelse skyldte det sønderjyske landbrug 70 millioner Mark. Nu er gælden 600 millioner kr. Jeg vil sige til de københavnske betjente: Hjertelig velkommen, landsmænd! (Bravo-råb.)”

Zable betyder betal!

Den tyskvenlige C. Deichgräber var på tur: “Det er beklageligt for jer, at I kommer som repræsentanter for Zahles knippelregimente. Men krig og pest kunne ikke slette os ud. Men kun ti til tolv års dansk pengestyre er ved at gøre det. Vi er ikke en befolkning, men et folk. Vi er ikke en landsdel, men et land. Vi undsiger Danmark huldskab

og troskab. Vi har ikke andet at gøre end at søge beskyttelse hos Folkenes Forbund. Det er kommet dertil, at blind lovlydighed er selvmord. Vi vil kunne gå trygt i plovfuren og på værkstedet! For bøllegeringen er der ingen tilgivelse. I går har Danmark mistet sin ret til Nordslesvig.”

Stadigt under sin tale var Deichgräber blevet afbrudt af bifaldstilkendegivelser, og nu lød et vedholdende minutlangt bifald.

Så viste kommunisten Jørgen Nielsen sig på talerstolen, hilst med leveråb.

“Dagen i går,” sagde han, “var den tungeste i mit liv. Jeg glemmer den aldrig. Far lærte mig at elske Danmark og alt, hvad der er dansk. Svaret på min kærlighed er politiknipler. Vi har nu ingen anden vej, vi må ud på barrikaderne!” (Øredøvende tilslutning.)

Således forløb i nogenlunde ro en halv times tid. I længden kunne det kommunistiske element i forsamlingen ikke holde dette ud, og under høje råb gav nogle mennesker sig til at nedbryde hegnet ind til haven og trænge den vej ind til gården. De blev dog ret og hurtigt vist tilbage.

C. Th. Zable, Carl Theodor Zable, 19.1.1866-3.2.1946, dansk politiker, konseilspræsident 1909-10 og 1913-20 (fra 1918 statsminister). Zable blev cand.jur. 1890, var redaktør af Aarhus Amtstidende 1890-91 og derefter medarbejder ved Politiken. En elementær politisk og social retfærdighedssans var fra ungdommen drivkraften i hans virke på den politiske venstrefløj. Ved dannelsen af den socialdemokratisk-radikale regering i 1929 blev han atter justitsminister. Han fratrådte posten i 1935 og var 1936-39 Landstingets formand.

Men uroen i mængden øgedes, og så besluttede politimester Vilstrup og hans overbetjent Sørensen, at nu skulle det være slut. Med stavene fremme gik overbetjent Sørensen og syv af hans betjente ind på mængden og opfordrede dem til at gå hjem. Overbetjenten var synligt ophidset, og da han i spidsen for sine betjente begyndte at skubbe ublidt til de nærmest stående, blev betjentene modtaget med en regn af stenkast. Det var i første række kommunisterne, der var stenkastere. Dette blev signalet til, at betjentene slog løs med stavene til højre og venstre. Det var et uhyggeligt optrin. Adskillige demon-

stranter segnede under slagene, flere med blodet strømmende ned over ansigtet. Det gik ud over skyldige og uskyldige i flæng. Blandt de hårdt ramte var en fredelig tilskuer, dyrlæge Boldt, Jels. Han segnede til jorden efter et voldsomt slag i hovedet. Stenkastene vedblev, og en landmand blev ramt i nakken, så han faldt om. Stenen tilføjede ham et stærkt sviende sår.

Mængden var nu drevet til to sider ud af byen; men her blev de fleste stående i diskuterende klynger. Det gik kun småt med at komme hjemad.

De, der som tilskuere havde haft lejlighed til at følge dette beklagelige optrin - og det blev stærkt understreget af flere af de tilstedeværende - havde indtryk af, at der havde meldt sig en stærk nervøsitet hos de sønderjyske betjente, og især kan man ikke fritage én af lederne, en overbetjent fra Gråsten, for at have gået temmelig hovedkulds til værks. Det var efter alt at dømme ham, der rekvirerede ordre til angreb hos politimester Vilstrup, som på dette tidspunkt befandt sig på gårdspladsen, hvorfra han holdt øje med kommunisterne, så han ikke havde lejlighed til at følge det, der senere skete i nærheden at kroen. Kort efter havde vi en samtale med politimester Vilstrup, som vi spurgte, om det var ham, der havde givet ordre til betjentenes fremrykning.

“Ja,” svarede hr. Vilstrup, “det var mig, der gav ordre til, at betjentene skulle gribe ind. Der var flere gange sagt til folk, at nu måtte de gå, men til trods herfor blev de stående. Der var ikke andet at gøre, end at gribe ind.”

Så vidt politimesteren. Betjentenes fremrykning kom så hurtigt, at det overraskede mængden, og som det altid går i slige tilfælde, var det ikke netop de skyldige, det gik ud over.

Som nævnt havde en mere besindig fremgangsmåde, navnlig fra en enkelt betjents side, været på sin plads. Dette vort indtryk, ønskede vi i aftes at forelægge for politimesteren, men fik følgende svar gennem centralen: “Politimesteren havde andet at gøre end at tale med Jydske Tidende.”

Kommunister hos gårdejer Bladt

De københavnske politibetjente slog dem ned med stavene. Under den forvirring, der var opstået på pladsen foran gården, så 16 sønderborgske kommunister så deres snit til at stikke over til Peter Bladts ejendom, hvor der var to betjente posteret.

De blev straks meget udfordrende over for betjentene, og efter et

ordskifte gav de sig i lag med at skære et par stave i et hegn for at gå løs på betjentene.

Gårdejer Bladt havde imidlertid givet politihovedkvarteret på Jørgen Nissens ejendom telefonisk underretning, og nu satte de københavnske betjente i løb tværs over markerne og nåede over til gården, inden kommunisterne kunne få tid til at flygte.

Det blev et alvorligt mandefald blandt de unge, ivrige mennesker. Kniplerne faldt hårdt, og de blev så godt som alle slået i jorden. Efter at de var blevet gjort til genstand for en alvorlig afstraffelse, flygtede de skyndsomt, ømmende sig efter de ublide slag, holdende sig på ryg og buksebag.

Efter nogen tid med politi frem og tilbage på vejene i Stenderup, forsvandt de fleste. De var taget til møde på kroen i Vester Sottrup.

Mødet på kroen i Vester Sottrup

Der var mødt 3-400 landmænd til mødet på kroen. Det indledtes af Nissen, Ellum, der udtalte:

“Jeg betragter denne dag som en af de sørgeligste dage, jeg har oplevet. Det er sørgeligt, at vi der er født i denne landsdel, må erkende, at de, som vi hidtil har troet på, har ladet os i stikken. Befolkningen her vokser efterhånden sammen til en enhed. For hver dag, der går, bliver vi mere sammenknyttede (Hørt!). Denne befolkning havde under det prøjsiske styre ord for at være den lovlydigste befolkning i Tyskland. Når der ikke i dag er ro, er det regeringens skyld, at der er noget i vejen. (Bifald). Man kan ikke skaffe ro med 50 københavnske betjente. (Tilråb: Bøller). De kunne banke os, når vi er samlede i flok, men dermed er ikke skabt ro. (Tilslutning).

Det er aldrig tidligere budt os, at et møde skulle overværes af 100 betjente. Hvis denne metode skal fortsættes, kan Danmark ikke opretholde herredømmet hernede.”

Gårdejer Sørensen, Tråsbøl, valgtes til dirigent

Han udtalte: “Det er ikke gamle Danmark, vi vil til livs, men selve systemet, der er lige så dårligt som i andre lande.”

Hansen, Aller: “Vi er svigtet af dem, vi har stemt på ved valgene. Når de er valgt, er de ude efter ben, og så kender de os ikke mere. Vi blev undertrykt af prøjserne. (Stærk tilslutning og stærke protester). Ja, det prøjsiske herredømme var et tvangsregimente, som undertrykte befolkningen.” (Tilslutning og modsigelser, så taleren ikke mere kom til orde).

Et telegram fra Sorø

Gdr. Kylling oplæste et telegram, der var kommet til Jørgen Nissen. Heri stod: "Sønderjyske landmænd! Modtag vores bedste ønsker for kamp for hjemmenes bevarelse!"

Telegrammet var underskrevet: Lederne af LS i Sorø Amt.

"Der er," sagde Kylling, "landmænd, der tænker på os, og Deichgräbers ord i eftermiddags om, Slesvig er tabt for Danmark, var hårde ord. (Tilslutning og modsigelser!). Det er systemet, vi vil til livs. Callø og Hammerich har indbudt til møde i Løgumkloster for at redde nogle af pengene, men de skal slet ingen have." (Voldsomt bifald).

Kommando og program udbedes

Jes Andresen, Dybbølgård, udtalte, at enten skulle man have statsomvæltning eller arbejde nedefra. Det første er udelukket, men så må LS have mere organisation. Vi mangler kommando og trit. Det må LS sørge for. Det er godt, at ingen af os er i Johan Philipsens sted. (Voldsom tilslutning. En mand i forsamlingen udbragte et leve for Andresen).

Stasen, Dybbøl: "Det har glædet mig i dag at læse i Jydske Tidende, ikke alle vore førere har svigtet os. Én af vore gamle førere har udtalt, han ikke ville tale ved et flådemøde i København, efter at justitsminister Zahle havde sendt sønderjyderne politiet på halsen." (Flere stemmer: Peter Grau leve! Stærkt bifald).

Arbejdsmand Lausen, Aabenraa, vandt mægtigt bifald på nogle udtalelser om, at bønder og arbejdere måtte stå sammen, selv om det giver "knippelsuppe" fra morgen til aften.

Præsentation af de "sårede"

Sørensen, Kværns, spurgte, hvor et par af LS' amtsformænd var i dag. Mange af os fik politistavene at føle og møder nu med indbundne hoveder og lemmer. (Flere stemmer i: Lad os få de sårede op på scenen, at vi kan se dem). Et par kom derop og fik et leve, men flere trykkede sig.

So mye visdom - so mye flæsk

Nissen, Ellum: "Det er tre gange i de sidste hundrede år, at bønderne ikke var i stand til at betale med penge. Krisen løses kun ved, at vi betaler med produkter, eftersom gården kan yde. Cornelius Petersen har i sin tid sagt det samme, idet han om lærerlønningerne har sagt,

at de skal indrettes efter begrebet: So mye visdom - so mye flæsk. Indtil vi har fået det gennemført, må tvangsauktionerne standses.” (Bifald).

Kommunistkoer til Aabenraa og Sønderborg

Gdr. Kylling udtaler sig til sidst: “De arbejdsløse i Haderslev har nu fået sig den første ko. Imidlertid er de arbejdsløse i Aabenraa og Sønderborg lige så meget på bøndernes side, hvilket de viste i dag, da en Aabenraa-arbejder blev slået ned af politiknipler.” Kylling foreslog, at der blev samlet ind til en ko i Sønderborg, hvilket vedtoges. Det viste sig, da indsamlingen var tilendebragt, at det også kunne blive til en ko til Aabenraa.

Dermed var det bevægede møde slut. Forsamlingen skiltes, og deltagere søgte hjemad. Aftenen forløb uden begivenheder af nogen art, og ved midnatstid meldtes alt roligt i Stenderup.

En udtalelse af sognerådsformand Gorrissen

I aftes talte vi med sognerådsformand Nis Gorrissen, Nybøl, der ikke havde været med på mødet.

“Jeg kan kun udtale min stærke beklagelse over det, der er sket i vor ellers så fredelige by, og jeg vil også have lov til at bemærke, at ingen af sognets landmænd har deltaget i de foregående dages demonstrationer ved “Vestervang”. Så vidt mig bekendt har en del arbejdere været derhenne, men det skyldes sikkert ren nysgerrighed. I mødet i dag har derimod, så vidt jeg ved, deltaget en del af sognets landmænd. Med hensyn til Andelskassens forhold til de tvangssolgte gårde, kan det jo ikke nægtes, at det er vanskeligt i sådanne tider at være i ledelsen for Andelskassen og varetage dennes tarv. At fogeden først kom 4. april skyldtes sikkert, at fogeden helst ville undgå spektakler og havde håbet, at demonstranterne ikke ville vedblive at møde op på gården. Men da dette var tilfældet, måtte fogedforretningen få dette forløb, den fik. Jeg mener, at det ikke var det rigtige tilfælde til at demonstrere, men skal i øvrigt, så ukendt jeg er med denne sag, ikke nærmere udtale mig herom.

Det store opbud af københavnske politibetjente var et drastisk skridt, men begivenhederne bekræftede desværre, at det var nødvendigt med en ekstraordinær politistyrke.

Også jeg forstår så godt den medfølelse, der hersker, når en mand som Jørgen Nissen bliver sat ud af sin gård, men jeg mener alligevel, at det ikke var det rigtige tilfælde at demonstrere.”

Der er politivagt på Vestervang

Da vi i morges tidlig i et tåget, råkoldt vejr kom til Stenderup, var et par lokale betjente, der langsomt gik gennem den fredelige landsby, vidnesbyrd om, at der var noget ekstraordinært på færde. Men i øvrigt var byen som uddød. Fire betjente havde tilbragt natten på den omstridte gård, og ligeledes havde fire betjente holdt vagt hos gårdejer Jes P. Bladt.

Gården, der er begivenhedernes midtpunkt, er en stor, men noget forfalden gård. De helt nøgne eller med tilfældige klædningsstykker dækkede vinduer giver gården et nærmest uddødt præg. Inde på gårdspladsen træffer jeg den gamle og den nye ejer i fredelig samtale. De har i nat boet under tag sammen og taler nu yderst stilfærdigt med hinanden om gårdens forhold.

Inde på gårdspladsen holder et læs halm, som man har hentet, og som nu skal læsses af. Karlen har lige spændt hestene fra og er ved at vande dem. Livet synes at gå sin rolige og vante gang.

Vi går videre langs den smalle landsbygade, forbi kroen. I dag er der roligt og stille og ikke rykind som i går. De eneste, vi møder på gaden, er et par politibetjente, som er ude for at trække frisk luft. Byens beboere kigger et øjeblik op fra deres arbejde, ser efter betjentene, ryster på hovedet for så rolig og uanfægtet at arbejde videre. Så møder vi desuden på gaden fremmede brandmænd og pressefotografer.

Alt roligt i Stenderup

Langsomt faldt der ro i byen efter denne affære. Men byens navn stod i de dage at læse i alle landets aviser, ja endda i flere udenlandske ud over hele Europa.

Familien Nissen
1914
med døtrene
Katinka og
Katharine

Jørgen Nissens gamle mor, Katinka, døde den 15. januar 1945, men Jørgen Nissen og hans kone blev boende i aftægtslejligheden indtil 1954, da han flyttede til Snogbæk til datteren Ingeborg.

Jørgen Nissen døde den 28. oktober 1969, hustruen, Anne Marie (Ammi), døde den 9. september 1967. Jørgen Nissens familie havde Vestervang helt fra omkring 1600.

Jørgen Nissen og Anne Marie Jensen blev gift 3. juni 1909 i Nybøl Kirke.

Deres børn:

Kathinka Kristine f. 8.-10.-1909.

Katharine Marie, f. 3.-11.-1911, gift med gdr. Jørgen Andersen, Snogbæk.

Peter, f. 20.-6.-1914, død den 20.-1.-1933 af akut sygdom.

Ingeborg, f. 20.-5.-1919, er gift i Snogbæk.

Her har vi manden, der købte ejendommen: Johan Philipsen fra Avnbøl, hvis søster var gift med Andelskassens næstformand, gårdejer Jes P. Bladt, Stenderup.

Johan Philipsen var født den 7. april 1891 og er søn af gårdejer Johan Philipsen, Avnbøl og Katrine f. Petersen.

Deres børn:

Bodil Chathrine, f. 8.-2.-1923.

Christian, f. 29.-4.-1925.

Aksel Johan, f. 30.-11.-1926.

Karen Margrete, f. 29.-1.-1929.

Johan Philipsen døde pludselig den 13. januar 1948.

Hustru Anne Marie Philipsen døde den 2. februar 1988.